

Postanowienie z dnia 17 stycznia 2003 r., I CK 109/02

W sprawie przeciwko wspólnikom o świadczenie z tytułu zobowiązań spółki cywilnej nie występuje po ich stronie współuczestnictwo konieczne.

Sędzia SN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

Sędzia SN Barbara Myszka (sprawozdawca)

Sędzia SN Kazimierz Zawada

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Juliusza R. przeciwko Jackowi S., Andrzejowi M. i Jerzemu P. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 17 stycznia 2003 r., kasacji pozwanych Jacka S. i Andrzeja M. od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 września 2001 r. oddalił kasację.

Uzasadnienie

W sprawie z powództwa Juliusza R. przeciwko Jackowi S., Andrzejowi M. i Jerzemu P. o zapłatę kwoty 214 071 zł Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniem z dnia 11 stycznia 2001 r. umorzył postępowanie w stosunku do pozwanych Jacka S. i Andrzeja M. ze względu na cofnięcie pozwu połączone ze zrzeczeniem się roszczenia (art. 355 w związku z art. 203 § 1 k.p.c.). Zażalenie złożone na to postanowienie przez pozwanych Jacka S. i Andrzeja i M. zostało przez Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalone postanowieniem z dnia 14 września 2001 r. Sąd Apelacyjny uznał podniesiony przez żalących zarzut naruszenia przepisów art. 72 § 2 i art. 203 § 4 k.p.c. za pozbawiony racji. Podkreślił, że pozwani jako wspólnicy spółki cywilnej są – zgodnie z art. 864 k.c. – odpowiedzialni solidarnie za zobowiązania spółki, wobec czego wierzyciel może żądać całości lub części świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna (art. 366 § 1 k.c.). Powód mógł zatem skutecznie cofnąć pozew w stosunku do części pozwanych odpowiedzialnych solidarnie i dochodzić świadczenia wyłącznie od pozwanego Jerzego P. Z zebranego materiału nie

wynika, by cofnięcie pozwu i zrzeczenie się roszczenia w stosunku do pozwanych Jacka S. i Andrzeja i M. było sprzeczne z prawem lub zasadami współzycia społecznego albo zmierzało do obejścia prawa (art. 203 § 4 k.p.c.), wobec czego postępowanie w odniesieniu do tych pozwanych podlegało – stosownie do treści art. 355 § 1 k.p.c. – umorzeniu.

Pozwani Jacek S. i Andrzej i M. zaskarżyli postanowienie Sadu Apelacyjnego kasacją, w której – powołując się na obydwie podstawy określone w art. 393-1 k.p.c. – wnosili o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej wskazali na naruszenie przepisów art. 366 § 1 i art. 863 § 1 w związku z art. 864 k.c. przez ich błędną wykładnię, a w ramach drugiej postawili zarzut obrazy art. 355 w związku z art. 203 § 4 i art. 72 § 2 k.p.c., a także art. 174 § 1 pkt 1 i art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podniesiony przez skarżących zarzut naruszenia przepisów art. 174 § 1 pkt 1 i art. 379 pkt 2 k.p.c. dotyczy wydanego przez Sąd Okręgowy w dniu 24 listopada 2000 r. postanowienia o umorzeniu postępowania w stosunku do pozwanej Elżbiety K., natomiast kasacja została wniesiona od postanowienia Sądu Apelacyjnego oddalającego zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 11 stycznia 2001 r. o umorzeniu postępowania w stosunku do skarżących. Zarzut ten usuwa się zatem spod oceny Sądu Najwyższego, ponieważ prawidłowość umorzenia postępowania w stosunku do Elżbiety K. nie podlega kontroli kasacyjnej.

Kwestionując prawidłowość postanowienia zaskarżonego kasacją, pozwani powoływali się na zachodzące między współnikami spółki cywilnej współuczestnictwo konieczne i bezskuteczność cofnięcia pozwu w stosunku do niektórych tylko współuczestników koniecznych. Według zapatrywania skarżących, istniejąca między współnikami spółki cywilnej współwłasność łączna, obejmująca składniki ich wspólnego majątku, powoduje konieczność współdziałania wszystkich współników, wobec czego w sprawie o świadczenie na rzecz osoby trzeciej zachodzi po stronie współników bierne współuczestnictwo procesowe konieczne. Skarżący powołali się na zbieżne z prezentowanym przez nich poglądem stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uzasadnieniu postanowienia z dnia 3 lutego 1995 r., II CRN 157/94 (OSNC 1995, nr 7-8, poz. 116).

Skarżący trafnie zauważają, że w uzasadnieniu powołanego postanowienia Sąd Najwyższy, wychodząc z założenia współwłasności łącznej wspólnego majątku

wspólników, przyjął, iż w procesie o świadczenie zachodzi po ich stronie bierne współuczestnictwo konieczne. Pogląd ten wypowiedziany został marginesowo i nie zawiera uzasadnienia, wobec czego podnoszona przez skarżących kwestia współuczestnictwa wymaga szerszego rozważenia.

Zgodnie z definicją zawartą w art. 72 § 2 k.p.c., współuczestnictwo konieczne po stronie biernej zachodzi wówczas, gdy sprawa przeciwko kilku osobom może toczyć się tylko łącznie, ponieważ im razem przysługuje łączna legitymacja procesowa. Nie usunięte braki w zakresie tej legitymacji powodują konieczność oddalenia powództwa, a wydanie wyroku uwzględniającego powództwo pomimo takich braków stanowi naruszenie prawa materialnego. Współuczestnictwo konieczne może wynikać z istoty spornego stosunku prawnego lub z wyraźnego przepisu ustawy. Dla prowadzonych rozważań istotne jest pierwsze z wymienionych źródeł łącznej legitymacji procesowej. Bierne współuczestnictwo konieczne wypływające z istoty spornego stosunku prawnego zachodzi wówczas, gdy z założeń tego stosunku wynika konieczność łącznego występowania zobowiązanych podmiotów. Udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy w konkretnym wypadku występuje współuczestnictwo konieczne wymaga analizy spornego stosunku prawnego od strony prawa materialnego i rozważenia, czy stroną w procesie muszą być wszystkie osoby wchodzące w skład strony stosunku materialnoprawnego lub wszystkie podmioty wspólnego obowiązku, czy mogą być tylko niektóre z nich. Za utrwalone zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie trzeba uznać stanowisko, że określenie odpowiedzialności dłużników jako solidarnej przesądza o zachodzącym między nimi współuczestnictwie materialnym ze względu na wspólność ich obowiązków. Solidarność zobowiązania nie stwarza jednak współuczestnictwa koniecznego dłużników, ponieważ istota solidarności biernej polega na tym, że każdy z dłużników zobowiązany jest wobec wierzyciela do spełnienia całego świadczenia, tak jakby był jedynym dłużnikiem, a wierzyciel może – według swego wyboru – żądać spełnienia całości lub części świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 17 lutego 1964 r., II CZ 66/64, OSPiKA 1965, nr 3, poz. 62, z dnia 6 czerwca 1963 r., II CR 585/62, OSNCP 1964, nr 5, poz. 101, czy z dnia 30 października 1969 r., II CR 254/69, OSNCP 1970, nr 9, poz. 151).

Skarżący wyprowadzają wniosek o zachodzącym po stronie pozwanej współuczestnictwie koniecznym wszystkich wspólników z faktu istnienia wspólnego

majątku. Wspólny majątek wspólników obejmuje – jak wynika z przepisów art. 863, art. 871 § 2 i art. 875 k.c. – ogół aktywów majątkowych. W skład tego majątku wchodzi własność i inne prawa majątkowe wniesione do spółki lub uzyskane dla spółki w czasie jej trwania, łącznie ze środkami pieniężnymi i wierzytelnościami. Majątek ten jest majątkiem odrębnym od nie wchodzących w jego skład majątków poszczególnych wspólników, każdy wspólnik posiada w nim swój „udział”, który nie stanowi jednak żadnej określonej części wspólnego majątku, i wspólnik nie może tym udziałem dysponować. Istniejąca między wspólnikami współwłasność łączna utrzymuje wyodrębnienie wspólnego majątku i jego niepodzielność, co sprzyja osiągnięciu wspólnego celu określonego w umowie spółki. Konstrukcja współwłasności łącznej nie obejmuje pasywów, wobec czego nie można w wypadku spółki cywilnej mówić o łącznej wspólności zobowiązań. Zobowiązania zaciągnięte we wspólnym imieniu wspólników lub wynikające ze zdarzeń dotyczących ich wspólnego majątku lub wspólnej działalności należą do kategorii zobowiązań spółki, za które wspólnicy odpowiedzialni są solidarnie, co wynika z treści art. 864 k.c. Powołany przepis przesądza o dopuszczalności indywidualnego występowania wspólnika po stronie pozwanej w sprawie, w której powództwo dotyczy zobowiązań spółki. Wierzyciel może z tytułu tych zobowiązań pozwać tylko kilku wspólników spółki cywilnej lub tylko jednego z nich (art. 366 k.c.). Współwłasność łączna powstała w wyniku spółki cywilnej nie zmienia zatem granic współuczestnictwa koniecznego wpływającego z istoty spornego stosunku prawnego. Oznacza to, że w sprawie o świadczenie na rzecz osoby trzeciej z tytułu zobowiązań spółki cywilnej nie zachodzi po stronie wspólników współuczestnictwo konieczne.

Skarżący nie przytoczyli – poza powołaniem się na zachodzące, ich zdaniem, bierne współuczestnictwo procesowe konieczne – żadnych argumentów świadczących o naruszeniu pozostałych przepisów prawa wskazanych w kasacji.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393⁻¹² k.p.c. oddalił kasację jako pozbawioną usprawiedliwionych podstaw.